

JOHANNE A. VAN ARCHEM

Terug naar Vlaanderen

ABCOUDE

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK

Huib Bosschaard zou jaren later nog zeggen dat hij eigenlijk niet had begrepen wat hem precies bezielde en toch had hij het ook wel geweten. Die reis was nodig geweest, daar was hij van overtuigd, ook jaren later nog, toen hij allang een keurige huisvader was met een goedlopende zaak en een navenant inkomen. Maar hij kon zich er soms nog over verbazen dat hij zomaar zijn koffertje inpakte en vertrok in die eerste maanden van dat merkwaardige jaar 1934.

Het begon met één gebeurtenis, die zich ver buiten zijn leven en zijn omgeving afspeelde, een voorval waar hij niets mee te maken had. Het had hem niet met rust gelaten, 'men' had hem niet met rust gelaten.

Hij was op reis gegaan naar het buitenland, voor het eerst van zijn leven en ook voor het laatst. Reizen en vakantie waren zaken die hem helemaal niets zeiden, ook jaren later interesseerde het hem nog steeds niet.

De weken voordat hij vertrok hadden onrust gebracht, angst en onzekerheid. De reis had hem een schok toegebracht, machteloze woede en frustratie. Maar toch ook iets anders...

Die reis had wegen geopend die anders gesloten waren gebleven, besepte hij toen hij erop terugkeek. Die reis was echt nodig geweest, begreep hij later.

Hij was niet de enige die verbaasd was over die onverwachte uitstap, er waren meer mensen die weinig begrepen van Huibs onverwachte drang naar een ver buitenland.

Huib was geen man om op reis te gaan, integendeel, hij zat het liefst in zijn schuurtje achter de woning van zijn ouwelui en knutselde aan allerhande voorwerpen die met elektriciteit te maken hadden: radio's, lampen en motoren. Avontuur en een lonkende verte waren hem vreemd.

Toen de burens van de overkant in 1933 afscheid namen omdat ze na lang wikken en wegen de stap namen om te emigreren naar Canada, haalde hij zijn schouders op. Voor hij zover kwam dat hij zijn hele boeltje inpakte en hier alles achterliet... Hij begreep zijn burens niet. Wat zochten die lui aan de andere

kant van de oceaan? Een betere toekomst? Kom nou, je moest overal hard werken voor een paar schamele centen. Of je dat nou hier deed in de fabriek of daarginds, maakte niet uit. De gebraden duiven vlogen je nergens in de mond. Huib was tevreden met zijn leven, voor zover dat mogelijk was voor een arbeider, zoals hij er meteen achteraan vermeldde.

‘Mijn moeder en ik hebben in de oorlog genoeg avontuur meegemaakt voor de rest van ons leven,’ zei hij geregeld als hem gevraagd werd of hij nou nooit eens wilde uitkijken naar een andere functie. Dat werk aan de machine in de fabriek was beneden zijn niveau. Hij was zo handig in het herstellen van motoren, radio’s en al die moderne zaken die om de haverklap op de markt verschenen. Hoeveel mensen hadden nu verstand, echt verstand van die elektrische apparaten? Wie kon nou echt een fiets repareren?

Ja, de fietsenmaker, maar het was de vraag of hij het zo netjes deed als Huib. Waarom zou hij blijven zitten in dat eenvoudige baantje aan de weefmachine? Hij kwam nooit verder dan dat en het bleef stille armoede, daar kon hij vergif op innemen. En was hij een vent om altijd met de pet onder de arm voor de hoge

heren te staan?

Nee, dat was hij niet, maar hij had geen last van die hoge heren, zei hij. Als die nou meenden dat een arbeider zijn pet moest afzetten voor hen, nou, dan zette Huib die pet af. Daar zat hij niet mee.

De fietsenmaker bij het station had hem een jaar of vier geleden eens gepolst of Huib ervoor voelde om bij hem te komen werken. Het loon was weinig beter dan hij al had. Huib schudde het hoofd. Hij wist wat hij had en hij moest maar afwachten wat hij daar kreeg, zei hij toen zijn stiefvader opmerkte dat hij dat werk maar moest aannemen. Hij was dan bezig met zijn hobby en kreeg nog geld toe ook. Zijn hart lag bij dat gepruts in de werkplaats, niet aan de weefmachine van de textielfabriek.

Huib ging niet op de uitnodiging in.

Zijn stiefvader dacht nog dat het lag aan die merkwaardige, bijna nonchalante aard van zijn zoon; dat gemakkelijke, dat ambitieuze was niets voor een echte tukker, vond hij.

Dat was een aantal mensen niet met hem eens, zei zijn vrouw lachend. Een tukker was ook flegmatisch en afwachtend. Wat dat betrof was Huib een echte Twentenaar.

Een halfjaar later overleed de fietsenmaker vrij plotseling en zijn vrouw verkocht het bedrijf zonder enig overleg met anderen. Huibs ouders keken elkaar aan. Had de jongen een vooruitziende blik gehad? Ze hadden zonder meer verwacht dat hij meteen die kans had aangegrepen. Het was immers zijn lust en zijn leven.

Hij had achteraf gelijk gehad door het niet te doen. Stel je voor dat hij die baan had aangepakt. Dan had hij niet terug gekund naar de fabriek. Eenmaal eruit bleef eruit, dat was het motto van de heren van de fabriek.

Maar Huib had geen vooruitziende blik. Hij hield niet van veranderingen, zo eenvoudig was het. Hij was een beetje gemakzuchtig, merkte zijn moeder Hannelore, meestal Hanne genoemd, vaak op. Zelfs zijn manier van lopen zei het al. Rustig aan, dan breekt het lijntje niet.

Hij bewoog zich voort op een rustige, kalme manier alsof hij nooit haast had en toch was hij vaak als eerste aanwezig. Iemand laten wachten kwam niet in hem op. Maar als iemand niet op de afgesproken tijd bij Huib arriveerde, kwam hij ook van een koude kermis thuis. Dan was Huib al verdwenen en liet hij

de man ijskoud staan.

Huib was geen echte inwoner van het dorp, vonden de dorpelingen, al woonde hij hier al vanaf zijn jonge jaren. Zijn moeder was dat ook niet. Hij was hier niet geboren. Hij was geboren in België, in een kleine stad ten noorden van Gent.

Zijn spraak was ook anders dan het dialect, dat hij uitstekend verstond maar zelf niet goed sprak. Hij was iets te oud geweest om het dialect van de streek nog zonder moeite te kunnen oppikken in zijn ontwikkeling van kind tot volwassene.

Hij sprak vaak gewoon Nederlands. Hooghaarlemmerdijs, zeiden ze hier. Zijn moeder Hanne sprak met een sterk zuidelijk accent, net als die andere Belg die hier in het dorp was achtergebleven nadat het in 1918 weer vrede werd, Pieter Nijs.

Huib en zijn moeder waren hier gekomen in het begin van de grote oorlog, in 1914, gevlucht uit België. Huib was toen zes jaar oud. Er was nog een zusje geweest, dat was omgekomen bij het oorlogsgeweld. Het was nog geen vier jaar geworden.

Huibs vader was gesneuveld in de loopgraven van Diksmuide in België aan het front in

dat oorlogsjaar 1915, zo stond in de kille brief die moeder had ontvangen via haar familie in het verre België.

Hanne Bosschaard bleef met haar zoon in Nederland na de oorlog. Ook toen al die duizenden andere vluchtelingen weer naar huis gingen, hetzij met een toeslag van de Nederlandse overheid al voor het einde van de oorlog, hetzij dat ze gewacht hadden tot het weer vrede was.

Zij had daarginds niets meer te zoeken, zei ze verbeterd allang voor het vrede was geworden. Haar huis was er niet meer, haar eigen familie evenmin. Haar ouders waren jong gestorven, lang voor de oorlog. Over verdere familie liet ze niets los en ze wilde weinig of helemaal niet praten over die jaren in België.

Ze had een goed kosthuis gevonden bij de oude vrouw Heetman. In 1916 stierf de oude vrouw. Ze had een lang leven gehad en veel tegenslagen overwonnen, maar een longontsteking werd haar fataal. Hanne kreeg het huis. Vrouw Heetman kon dat rustig doen, ze had geen kinderen die zouden protesteren.

Hanne bleef gewoon haar werk doen: was- sen voor anderen en de moestuin bewerken. Huib redde zich wel. Hij was een zelfstandig

kind.

Een jaar voor de vrede kwam, kwam er een nieuwe man in Hannes leven. Een wat oudere vrijgezel, die na de dood van zijn ouders alleen kwam te staan en de stap waagde om Hanne een aanzoek te doen. Hij wist dat ze weduwe was en toen hij hoorde dat ze er sterk over dacht om in Nederland te blijven, waagde hij de stap. Een huwelijk zou het voor haar gemakkelijk maken om te kunnen blijven.

Ze zei ja en er werd snel getrouwd. Dat werd nog even een probleem, want Hanne was rooms en Egbert Maatman niet. De dominee kwam even praten, de pastoor ook. Beiden waren bang om een zieltje te verliezen, spotten de burens, maar Hanne maakte een eind aan de discussie. 'We geloven allemaal in dezelfde God,' zei ze kalm. 'Niet in die hoopstenen die de kerk vormt. Ik ga gewoon mee naar de Hervormde kerk. Maria zal mij daar ook wel aanhoren.'

Huib vond alles best, zoals hij later ook alles best vond. Hij ging mee naar de catechisatie, maar wandelde met de kerst ook rustig de roomse kerk binnen om naar de kerststal te gaan kijken, die ingericht was in de zijbeuk

van de kerk.

Daar zat Egbert niet mee, zei hij schouderophalend. Dat deed hij als kind ook, al vonden zijn ouders het niet goed.

Hanne en Egbert kregen nog twee kinderen, twee meisjes, met prachtige namen. Dat zou wel Belgisch zijn, dacht de buurvrouw een beetje jaloers. Want haar kinderen heetten Janna en Hendrika en dat klonk toch anders dan Celestine en Liselotte. Het oudste meisje was vernoemd naar het zusje van Huib dat stierf in het oorlogsgeweld in België.

Toen zij geboren werd, kreeg Hanne een vreselijke huilbui, zei Egbert later een beetje aangedaan. De gedachte aan het overleden kindje op een Belgisch kerkhof in een klein stadje werd haar toen te veel. Hanne had stiekem op een zoon gehoopt, maar toen het een meisje werd stond ze erop dat het kind Celestine zou heten. Egbert had daar niets op tegen en plakte er Hendrika achteraan, naar zijn moeder. Dan was die ook vernoemd, zei hij tegen de ambtenaar op het gemeentehuis.

Afkortingen als roepnaam werden niet geaccepteerd door Hanne. Haar eigen naam was afgekort, maar dat gebeurde niet met die van de twee meisjes. En zo klonk bij het eten de